

Barnbokslut omställningsarbetet

Inom hälso- och sjukvården 2024

Handläggare: Helena Balthammar, Lina Jarledal Blom och Karolin Olstam
Verksamhet: Hälsa- och vårdutveckling
Datum: 250128
Diariernr: RÖ-2025-1144

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
2 Sammanfattning	3
3 Metod	4
4 Hur har barn och ungas rättigheter synliggjorts i omställningsarbetet?	5
4.1 Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.....	5
4.2 Artikel 3: Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn.....	5
4.3 Artikel 6: Alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling	5
4.4 Artikel 12: Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad.	6
5 Slutsats	6
6 Bilaga	7

1 Inledning

Region Östergötland har under 2024 haft ett ansträngt ekonomiskt läge och ett omställningsarbete har pågått för att komma till stånd med det. I samband med omställningen fick samtliga centrum göra riskanalyser för att synliggöra risker med omställningen. Dessa visar att omställningen påverkat samtliga centrum i olika grad. Fokus för dessa analyser var utifrån ett ekonomiskt perspektiv och under hösten framkom behov av att även titta på hur barn och unga påverkats av omställningsarbetet. Med barn och unga menas samtliga personer mellan 0-18 år.

Barnets rättigheter genomsyras av barnkonventionen som ska vara ledande i beslut som rör barn och unga. Barnkonventionen består av 54 artiklar som alla är lika viktiga och tillsammans utgör en helhet. Fyra av dessa är grundläggande principer och ska alltid beaktas när det gäller frågor som rör barn och genomsyrar alla andra artiklar. Barnkonventionen riktar sig dels till det enskilda barnet men också till den vuxne som ska efterfölja konventionen. Barn är inte en homogen grupp.

- Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
- Artikel 3: Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnet egen åsikt och erfarenhet.
- Artikel 6: Alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling. Här handlar det inte enbart om fysisk hälsa utan även om den psykiska, moraliska, andliga och sociala utvecklingen.
- Artikel 12: Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad. Hänsyn ska tas till barnets åsikter i frågor som berör honom eller henne, hänsyn ska tas till barnets ålder och mognad.

2 Sammanfattning

Arbetet med att omforma regionens verksamheter för att möta de ekonomiska utmaningar vi står inför har pågått och pågår ännu. Verksamheter, medarbetare och patienter har kommit eller kan komma påverkas av detta.

Barn och unga är en målgrupp vi möter i regionen både som patient, elev och framförallt som barn som anhörig. Barn som anhöriga är den största målgruppen barn vi möter och vi möter dessa barn överallt inom regionens verksamheter. Barn som anhöriga är en stor grupp med som riskerar sämre hälsa på kort och lång sikt. Vi vet att dessa barn inte alltid får sina behov tillgodosedda trots att det finns en lagstadgad skyldighet att uppmärksamma dessa barn. De har rätt till information, råd, stöd och behandling. Att se barn som anhöriga och synliggöra deras rättigheter vaccinerar för framtida ohälsa.

3 Metod

För att synliggöra hur barn och ungas rättigheter tagits tillvara i omställningsarbetet behövdes mer information från centrumen. Då barnkonventionen ska vara ledande i samtliga beslut som rör barn och unga valdes metoden barnbokslut. Barnbokslut har använts tidigare i Region Östergötland och sammanställts i årsrapporter som finns på vårdgivarwebben. Barnbokslut kan vara en hjälp för verksamheter att följa de krav som barnrättslagen ställer. Utifrån att barnbokslut genomförts under flera år vet vi att detta är en enkel, gynnsam och uppskattad metod då den synliggör hur verksamheterna arbetat med barnets rättigheter utifrån barnkonventionen. Barnbokslutet är en sammanställning av verksamhetens resultat som direkt och indirekt berör barn och unga. Detta kan innebära att en särskild utvärdering av hur fattade beslut, som i detta fall omställningsarbetet, påverkat barns och ungas villkor och delaktighet. Barnbokslutet bidrar också till dialog om hur barnets rättigheter bättre kan främjas då det ger en fingervisning av hur barnets rättigheter omsatts i praktik.

Under december månad skickades en enkät (se bilaga) ut med frågor till samtliga elva centrum med frågor om hur barn och ungas rättigheter belysts under omställningsarbetet. Samtliga centrum inkom med svar. I utskicket uppmanades att enkäten skulle besvaras av ansvarig för centrumet samt verksamhetens barnrättsombud. Barnrättsombud finns på alla centrum och är verksamhetsnära resurser som tillsammans med chef ansvarar för att barnets rättigheter säkerställs samt bidrar till att utveckla och uppdatera relevanta verksamhetsrutiner.

Nedan presenteras samtliga centrums svar gällande omställningsarbetet med fokus på barn och unga samt hur de uppfyllt olika delar av barnrättslagens innehåll.

4 Hur har barn och ungas rättigheter synliggjorts i omställningsarbetet?

Frågorna i barnbokslutet har utgått från hur barnets rättigheter säkerställs i verksamheterna utifrån de fyra grundprinciperna i barnkonventionen. Av regionens elva centrum är det ett centrum som har barn och unga som primär målgrupp. Av dessa har ett centrum beskrivit att 3 av 8 kliniker hos dem har barn och unga som primär målgrupp. Tre centrum har uppgett att de inte har barn och unga som primär målgrupp. Övriga centrum har barn och unga som delvis primär målgrupp. Inom samtliga centrum finns barn som anhöriga.

4.1 Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.

Alla barn har rätt att inte bli diskriminerad på grund av kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Hälften av centrumen anger att ”utifrån diskrimineringsgrunderna har barn och ungas rättigheter tagits med i omställningsarbetet”, och en tredjedel att det delvis gjorts. Ett centrum beskriver att det tagits med i riskanalyser och ett annat centrum beskriver att beslut togs för att freda viss del av verksamheten, så att barn och ungas rättigheter togs tillvara. De centrum som svarat att det inte gjorts, har heller inte barn och unga som primär målgrupp.

4.2 Artikel 3: Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn.

Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnet egen åsikt och erfarenhet.

Hälften av centrumen anger att de har beaktat barnets bästa och två centrum anger att de delvis gjort det. Barnets bästa i har tagits beaktande genom åtgärder för att minimera eller undvika påverkan på barn och unga. Ett av centrum som svarat att de delvis har tagit barnets bästa i beaktandet har gjort det i samtal med barn och familj, men inte genomfört konkreta åtgärder. De centrum som svarat att de inte tagit barnets bästa i beaktande har inte barn och unga som primär målgrupp.

4.3 Artikel 6: Alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling

Här handlar det inte enbart om fysisk hälsa utan även om den psykiska, moraliska, andliga och sociala utvecklingen.

Där barn och unga är primär målgrupp har det beslut tagits för att freda eller skydda och att synliggöra behoven till exempel vid enheternas riskanalyser.

4.4 *Artikel 12: Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad.*

Hänsyn ska tas till barnets åsikter i frågor som berör honom eller henne, hänsyn ska tas till barnets ålder och mognad.

Barn och unga har inte gjorts delaktiga och haft inflytande på omställningsarbetet. Centrumen uppger skäl till detta beror på avsaknad av bra arbetssätt, tidsbrist samt att omställningsarbetet inte krävt någon delaktighet för specifika centrums omställningsarbete. Ett centrum har också beskrivit att de kommer involvera barnen när förändringarna är genomförda.

Information till barn och unga har till största del inte skett enligt svaren, något centrum anger att ingen patientgrupp har behövts informeras. Information kommer ske framöver beskriver ett annat centrum. Delvis har information också gått ut på några kliniker som har barn och unga som primär målgrupp, genom behandlare och besök i verksamheten och genom patientföreningar.

5 Slutsats

Enligt barnkonventionen ska barn och unga ges möjlighet till delaktighet i beslut som kan komma röra dem. Att göra barn delaktiga efter att förändringar har skett är inte ett inkluderande arbetssätt utan barn och unga behöver tas med i ett initialt skede. Patientmedverkan sker både med barn och vuxna och kan ses som en gynnsam metod för att tydliggöra behov på ett konkret sätt.

Barn med särskilda behov vet vi är särskilt utsatta på olika sätt. Därför är det av extra vikt att vi kan möta barnet utifrån hans förutsättningar och att vi skapar möjlighet till delaktighet och att se barnets bästa utifrån det unika barn vi har framför oss. Barn är inte en homogen grupp utan olika individer.

Ett av tio barn upplever våld i hemmet och barn som bevittnar våld eller är utsatta för våld riskerar ohälsa i vuxen ålder. Hälso- och sjukvårdspersonal har ett ansvar att agera vid misstanke om barn som far illa. För att göra det behöver vi synliggöra att det finns barn i familjen även om barn och unga inte är den primära målgruppen för centrumet.

För att efterleva barnkonventionen behöver vi sätta barnets bästa i fokus och vi behöver göra barn delaktiga, säkerställa deras behov och stärka deras roll som anhöriga. Det ger förutsättningar för hälso- och sjukvården att bidra till minskad ohälsa på både lång och kort sikt. Den här analysen av hur barn och ungas rättigheter synliggjorts i omställningsarbetet visar att regionen till viss del gjort det men inte i den utsträckning vi är ålagda. Att ta med barn och ungas behov i kommande riskanalyser kan vara en metod att få till stånd en ändring. Synliggör barn och unga på varje centrum. Barn vill möta snälla vuxna och det är ofta det enkla samtalet som faktiskt gör skillnad på lång sikt.

6 Bilaga

Nedanstående frågor ska besvaras i barnbokslutet via webropol. De som svarar bör ha ansvar för verksamheten och om möjligt bör barnrättsombud delta.

Ett gemensamt svar/ centrum.

Är barn och unga primära målgruppen i centrumet?

Har barn och unga synliggjorts i omställningsarbetet?

Har barn och unga varit delaktiga i omställningsarbetet?

Har barn och unga informerats om omställningsarbetet?

Utifrån diskrimineringsgrunderna har barn och ungas rättigheter tagits med i omställningsarbetet?

Har barnets bästa tagits i beaktande i omställningsarbetet?

Svarsalternativen på frågorna är enligt ja, nej, delvis och vet ej med fritextsvarsmöjligheter